

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยครอบครัวและรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครอง
กับภาวะโภชนาการ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ของโรงเรียน
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตสุขภาพที่ 4
**Association between Family Factors and Parenting Styles and Nutritional
Status Among Students Grades 4-6 in Schools under the Office of the
Basic Education Commission in 4th Regional Health Area**

เทวินทร์ วารีศรี

นักโภชนาการชำนาญการ ศูนย์อนามัยที่ 4 สระบุรี กรมอนามัย

Tewin Wareesree

Expert nutritionist Health Center 4, Saraburi, Department of Health

E-mail: tewin28062521@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยครอบครัว รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู และภาวะโภชนาการ รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยครอบครัว และรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครอง กับภาวะโภชนาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในเขตสุขภาพที่ 4 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ปกครองของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวนนักเรียน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนาได้แก่ ใช้ค่าความถี่ ร้อยละ วิเคราะห์โดยใช้ คะแนนมาตรฐาน (Z-Score) สถิติไคสแควร์

ผลการศึกษาพบว่า

1. ปัจจัยครอบครัว ระดับการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนส่วนมากอยู่ที่ระดับอาชีวศึกษา, อนุปริญญา/ปวช./ปวส. ร้อยละ 27.3 รายได้ของครอบครัว ส่วนมาก มากกว่า 20,000 บาท ร้อยละ 28.9 ประเภทครอบครัว ส่วนมากเป็นครอบครัวสามรุ่น (พ่อแม่ลูกและปู่/ย่า/ตา/ยาย) ร้อยละ 43.0 จำนวนพี่น้องของเด็ก ส่วนใหญ่ มีพี่น้องจำนวน 1 คน ร้อยละ 56.3 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวส่วนใหญ่เป็นแบบเอาใจใส่ ร้อยละ 97.6 ภาวะโภชนาการ เด็กมีภาวะโภชนาการสมส่วน ร้อยละ 60.9

2. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูและภาวะโภชนาการ รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่มีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

* วันที่รับบทความ : 5 ตุลาคม 2566; วันแก้ไขบทความ 28 ตุลาคม 2566; วันตอบรับบทความ : 30 ตุลาคม 2566

คำสำคัญ: ปัจจัยครอบครัว; รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู; ภาวะโภชนาการ

Abstracts

This research is a descriptive research aimed to study the factors of family, parenting styles, and nutritional status, as well as to explore the relationship between family factors, parenting styles, and nutritional status of students in grades 4-6 in schools under the supervision of the Basic Education Commission (OBEC) in Health Region 4. The sample used in this study consisted of parents of 400 students. The data analysis used descriptive statistics, frequency distribution, Z-Score, and chi-square statistics.

The study found that:

1. Most parents' education level was vocational education, high school diploma, or higher (27.3%). The majority of families had an income of over 20,000 baht (28.9%). Most families belonged to the three-generation family type (43.0%). The majority of children had one sibling (56.3%). The parenting style of most families was caring (97.6%). The nutritional status of children was generally proportionate (60.9%).

2. There was a significant relationship between parenting styles and nutritional status at a statistical significance level of .05.

Keywords: Family Factors; Parenting Styles; Nutritional Status.

บทนำ

ภาวะโภชนาการเป็นดัชนีบ่งชี้ภาวะสุขภาพโดยรวมของเด็ก และเป็นต้นทุนสำคัญสำหรับการพัฒนาเด็กให้เติบโตเต็มศักยภาพ มีสุขภาพดีและมีเขาวนปัญญาที่พร้อมจะเรียนรู้ ฝึกฝนทักษะ สะสมประสบการณ์ เพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ เด็กจำเป็นต้องได้รับสารอาหารในปริมาณที่พอเพียง หากเด็กได้รับโภชนาการหรือสารอาหารต่าง ๆ ไม่เพียงพอ จะส่งผลให้การเจริญเติบโตช้า กล้ามเนื้อไม่แข็งแรง ภูมิคุ้มกันต่ำเกิดภาวะโลหิตจาง ในทางตรงข้ามถ้าได้รับมากเกินไป จะเกิดภาวะโภชนาการเกิน มีน้ำหนักเกินเกิดโรคอ้วน ซึ่งส่งผลเสียต่อสุขภาพด้านร่างกายและจิตใจ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในประเทศต่างๆทั่วโลก มีผลให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไปจากเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากสถานการณ์ การระบาดของ ไวรัส โควิด-19 ซึ่งทำให้กิจวัตร การใช้ชีวิตเปลี่ยนแปลง โดยเน้นการเว้นระยะห่างทางสังคม มีการทำงาน และเรียนหนังสือ ผ่านระบบออนไลน์ กิจกรรมทางร่างกายน้อยลง ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเนือยนิ่ง บริโภคอาหาร มากเกินความต้องการของร่างกาย ส่งผลให้เกิดภาวะน้ำหนักเกิน นำไปสู่โรคอ้วน (obesity) องค์การอนามัยโลก (World health organization) รายงานในปี พ.ศ.2559 ว่า ความชุกของภาวะน้ำหนักเกิน และโรคอ้วน ในผู้ใหญ่เท่ากับ 39 % หรือ มากกว่า 1.9 พันล้านคน เป็นไปในทิศทางเดียวกับประเทศไทย ที่คนไทยมีภาวะโรคอ้วนเป็นอันดับ 2 ของ เอเชีย รองจากมาเลเซีย (WHO, 2016 : online)

ปัจจัยครอบครัวและรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการ และสามารถส่งเสริมหรือยับยั้งการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กได้ ครอบครัวควรมีบทบาทในการส่งเสริมด้านพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารที่ครบถ้วนและเพียงพอควบคู่ไปกับการมีกิจกรรมทางกายที่เหมาะสมและเพียงพอ การอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้องเหมาะสมของครอบครัวจะสามารถพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพที่ดีได้ เนื่องจากครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดเด็กและมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กตั้งแต่แรกเกิด จะเห็นได้จากข้อมูลการสำรวจพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารและกิจกรรมทางกายในเด็กที่จะกล่าวถึงในลำดับถัดไป จากการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกายครั้งที่ 5 (พ.ศ. 2556-2557) พบว่า อาหารมื้อเย็นนั้นเป็นมื้ออาหารหลักของเด็กอายุ 6-14 ปี และร้อยละ 84.5 เป็นอาหารที่ครอบครัวทำรับประทานเองที่บ้าน จากข้อมูลจากสำนักโภชนาการ (2558) พบว่า เด็กดื่มน้ำหวาน น้ำอัดลมเป็นประจำ ถึงร้อยละ 72.1 รับประทานขนมกรุบกรอบเป็นประจำร้อยละ 70.8 และรับประทานอาหารฟาสต์ฟู้ดเป็นประจำ ร้อยละ 56.2 และพบว่านักเรียนบริโภคอาหารหวาน มัน เค็ม ในความถี่และปริมาณที่มาก โดยเฉพาะอาหารที่มีไขมันสูง เช่น บะหมี่กึ่งสำเร็จรูปที่สูงถึงร้อยละ 45.9 เนื่องจากบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถหาซื้อได้ง่ายจากร้านค้าในชุมชน และสะดวกในการปรุง นอกจากนี้มีการศึกษาพบว่า ปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิด โรคอ้วน คือ การรับประทานอาหารที่มีปริมาณไขมันสูง การดื่มน้ำหวานในปริมาณมาก การรับประทานอาหารประเภทฟาสต์ฟู้ดมากเกินไป การไม่ออกกำลังกาย มีพฤติกรรมเนือยนิ่ง และการมีบิดา มารดาเป็น โรคอ้วนจะทำให้เด็กมีโอกาสเป็นเด็กอ้วนถึง 2 เท่าและเด็กอ้วนมีแนวโน้มที่จะมีความเสี่ยงสูงที่จะเป็นโรคอ้วนและโรคอื่น ๆ ตามมา โดยเด็กที่เป็นโรคอ้วนเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่มีโอกาสเป็นโรคอ้วน 1 ใน 4 และหากอ้วนจนถึงวัยรุ่น โอกาสเสี่ยงที่จะเป็นโรคอ้วนสูงถึง 3 ใน 4 (จุฑามาศ โชติบาง, เนตรทอง นามพรม, พัชรี วรกิจพูนผล, 2555 : 23-34.) โรคอ้วน สะท้อนความเหลื่อมล้ำในการดูแลเด็ก การอ้วนของเด็กไม่ได้เกิดขึ้นจากการส่งต่อทางกรรมพันธุ์ แต่เกิดจากการส่งต่อโดยการเลี้ยงดูของพ่อแม่ พฤติกรรม ภาวะโภชนาการของเด็กส่วนหนึ่ง เป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ซึ่งบริบทของครอบครัวก็แปรผันไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป

จากการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพวัยเรียนวัยรุ่นในเขตสุขภาพที่ 4 พบว่า เด็กวัยเรียน (อายุ 6-14 ปี) สูงดีสมส่วน ร้อยละ 60.10 เป็นลำดับที่ 11 ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศและยังไม่บรรลุค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในปีงบประมาณ 2564 คือร้อยละ 66 เด็กวัยเรียน (อายุ 6-14 ปี) มีภาวะเริ่มอ้วนและอ้วน (ค่าเป้าหมายไม่เกินร้อยละ 10) พบว่าเขตสุขภาพที่ 4 (ร้อยละ 16.94) เด็กวัยเรียน (อายุ 6-14 ปี) มีภาวะเตี้ย (ค่าเป้าหมายไม่เกินร้อยละ 5) พบว่าเขตสุขภาพที่ 4 (ร้อยละ 9.05) สูงกว่าระดับประเทศ (ร้อยละ 8.03) (แหล่งข้อมูล ระบบรายงานสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ (HDC) ณ วันที่ 3 สิงหาคม 2564)

จากการทบทวนวรรณกรรม ในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 4 ยังไม่มีการศึกษาในเรื่องปัจจัยครอบครัว รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ภาวะโภชนาการความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยครอบครัวและภาวะโภชนาการ ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูและภาวะโภชนาการ เด็กวัยเรียน ในช่วงระดับประถมศึกษาตอนปลาย มีปัญหาภาวะโภชนาการ ซึ่งหากไม่เพียงพอจะส่งผลต่อการเจริญเติบโต ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ภูมิคุ้มกันโรค เกิดภาวะโลหิตจาง และหากได้รับมากเกินไป ก็ทำให้มีน้ำหนักเกิน เกิดโรคอ้วน ซึ่งส่งผลเสียต่อสุขภาพด้านร่างกายและจิตใจอีกทั้งปัจจัยครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูเป็นสภาพแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับเด็ก ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยครอบครัว และรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูกับภาวะโภชนาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ของโรงเรียน สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตสุขภาพที่ 4

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยครอบครัว รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู และภาวะโภชนาการ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยครอบครัวและรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครอง กับภาวะโภชนาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในเขตสุขภาพที่ 4

ระเบียบวิธีการวิจัย

รูปแบบการศึกษา การศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive Study)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ ผู้ปกครองของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในปีการศึกษา 2565 ของโรงเรียนในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตสุขภาพที่ 4 จำนวนโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับชั้น ประถมศึกษามีจำนวน 365 แห่ง (ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ลพบุรี สิงห์บุรี สระบุรี นครนายก อ่างทอง นนทบุรี ปทุมธานี จำนวนนักเรียนทั้งหมด 171,822 คน) โดยไม่รวมโรงเรียนสังกัดเอกชนและการศึกษาพิเศษ

กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาคั้งนี้เป็นการสุ่มตัวอย่างหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) โดยการเลือกโรงเรียนและนักเรียน มีขั้นตอน ดังนี้

1. เลือกโรงเรียนโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ด้วยวิธีการจับ ฉลากแบบไม่คืน (Sampling without replacement) ได้จำนวน 10 โรงเรียนของแต่ละจังหวัด

2. ผู้วิจัยสุ่มนักเรียน จะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบใช้ความน่าจะเป็น (Probability Sampling) โดยมี การแบ่งขั้นตอนการหากลุ่มตัวอย่างได้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 นำจำนวนขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณจากสูตรทาโร ยามาเน่ได้มาเป็นตัวแทนของ ประชากรนักเรียน จำนวน 400 คน

ขั้นตอนที่ 2 ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยการสุ่มจากครุประจำชั้น โดย คัดเลือกโรงเรียนละ 5 คน

3. เมื่อนักเรียนคนใดถูกเลือก ผู้วิจัยกำหนดให้ผู้ปกครองของนักเรียนคนนั้นเป็นกลุ่ม ตัวอย่างของ การศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

แบบสอบถาม ประกอบด้วยทั้งหมด 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วยข้อความเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ของผู้ปกครองของนักเรียน เพศ และสถานภาพสมรส

ส่วนที่ 2 ปัจจัยครอบครัว พัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมโดยผู้วิจัย ประกอบด้วยข้อความ เกี่ยวกับ ประเภทครอบครัว ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง รายได้ของครอบครัว และจำนวนพี่น้องของเด็ก จำนวน 4 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบ

ส่วนที่ 3 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของวีรณัฐ วงศ์คง เดช (2547 : 1) มีลักษณะวิธีประเมินค่า แบบลิเคิร์ต (Likert Scale) 5 ระดับ มีคะแนน 1-5 ได้แก่ ไม่ตรงเลย (1 คะแนน) ไม่ค่อยตรง (2 คะแนน) ตรงและไม่ตรงพอกๆกัน (3 คะแนน) ตรง (4 คะแนน) และตรงมาก (5 คะแนน) และเกณฑ์การให้คะแนนสำหรับข้อ คำถามเชิงลบ ได้แก่ ไม่ตรงเลย (5 คะแนน) ไม่ค่อยตรง (4 คะแนน) ตรงและไม่ตรงพอกๆ กัน(3 คะแนน) ตรง (2 คะแนน) และตรงมาก (1 คะแนน)

ลักษณะของแบบสำรวจรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู แบ่งเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ (Authoritative Parenting Style) (ข้อ1-8)
2. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม (Authoritarian Parenting Style) (ข้อ9-16)
3. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ (Permissive Parenting Style) (ข้อ17-24)
4. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง (Neglectful Parenting Style) (ข้อ25-32)

แบบสอบถามชุดนี้มีค่าความเชื่อมั่นโดยนามาวิเคราะห์คัดเลือกรายข้อ พิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์ ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของข้อที่เหลือในแต่ละด้าน พบว่า จากค่า CITC (Corrected Item-total Correlation) มีค่าสหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .17 - .64 และมีค่าความเที่ยงแต่ละรูปแบบการอบรมเลี้ยง ดู โดยวิธีประเมินค่าความคงที่ภายใน จากสูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's

AlphaCoefficients) ได้ค่าความเที่ยงในแต่ละรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูระหว่าง .76 - .92 วีรณัฐ วงศ์คงเดช (2547 : 1)

ส่วนที่ 4 ภาวะโภชนาการของนักเรียน คำถามเกี่ยวกับ วัน/เดือน/ปีเกิด น้ำหนัก และส่วนสูงโดยใช้ข้อมูลมาประมวลผลตามโปรแกรมของศูนย์อนามัยที่ 1 เชียงใหม่

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังนี้

1. ปัจจัยครอบครัว ได้แก่ ประเภทครอบครัว ระดับการศึกษาผู้ปกครอง รายได้ของครอบครัว และจำนวนพี่น้องของเด็ก วิเคราะห์โดยสถิติเชิงพรรณนา

2. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู วิเคราะห์โดยใช้ คะแนนมาตรฐาน (Z-Score) การวิเคราะห์จำแนกรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

2.1 นำคะแนนรวมของข้อมูลในแต่ละรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.2 นำคะแนนรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของแต่ละคน มาคำนวณคะแนนมาตรฐาน (Z-Score)

2.3 นำคะแนนมาตรฐาน (Z-Score) แต่ละรูปแบบมาลบด้วยที่เหลืออีก 3 รูปแบบ

2.4 กลุ่มตัวอย่างจะถูกจัดอยู่ในรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบใดต้องมีคะแนน มาตรฐาน (Z-Score) ของรูปแบบนั้นสูงกว่าอีก 3 รูปแบบอย่างน้อยครึ่งหนึ่งของค่าเบี่ยงเบน มาตรฐานของ Z- Score (ครึ่งหนึ่งของค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของ Z- Score เท่ากับ 0.5 ดังนั้นจะถูกจัดอยู่ในรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบใด ต้องมีผลลัพธ์ของส่วนต่างระหว่างค่า Z- Score ของรูปแบบนั้นกับรูปแบบที่เหลืออีก 3 รูปแบบ อย่างน้อย 0.5 ขึ้นไป)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยครอบครัว รูปแบบการเลี้ยงดูกับภาวะโภชนาการ วิเคราะห์โดยใช้ สถิติไคสแควร์ โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ .05

การพิทักษ์สิทธิ์ของอาสาสมัคร

ผู้วิจัยมีความตระหนักถึงจริยธรรมในการวิจัยในครั้งนี้ก่อนที่จะมีการเก็บข้อมูล เพื่อเก็บข้อมูล ตามกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้มีการอธิบาย ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ ประโยชน์ของการวิจัย และ อาสาสมัครสามารถตัดสินใจโดยอิสระ เพื่อนำไปใช้ในผลการวิจัยเท่านั้น โดยในการตอบแบบสอบถามจะเป็น ข้อมูลความลับไม่เปิดเผยชื่อของอาสาสมัคร รวบรวมและนำเสนอข้อมูลในภาพรวม เก็บรักษาข้อมูลและทำลาย ข้อมูลเมื่อดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้น โดยได้รับ จริยธรรมการวิจัยจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โรงพยาบาลสระบุรี กระทรวงสาธารณสุข โครงการวิจัยรหัส SRBR66-029 เลขที่หนังสือรับรอง EC027/2566 ลงวันที่ 21 มิถุนายน 2566

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพ ที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยครอบครัว รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู และภาวะโภชนาการ รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยครอบครัวและรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครอง กับภาวะโภชนาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในเขตสุขภาพที่ 4 โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสำรวจ จำนวน 400 ชุด ได้แบบสอบถามคืน จำนวน 400 ชุด คิดเป็น ร้อยละ 100 จากนั้น นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้ คะแนนมาตรฐาน (Z-Score) รัตนาวดี รอดภิรมณ์ (2533 : 1) และวีรนุช วงศ์คงเดช (2547 : 1) การวิเคราะห์จำแนกรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่เด่นชัดได้จำนวน 128 ชุด คิดเป็นร้อยละ 32 และได้นำข้อมูลจากรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่เด่นชัด จำนวน 128 ชุด มาวิเคราะห์ดังนี้

1. ข้อมูลครอบครัว ระดับการศึกษาอาชีวศึกษา ,อนุปริญญา/ปวช./ปวส. มากที่สุด ร้อยละ 27.3 รองลงมา คือ มัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 25.0 ปริญญาตรี ร้อยละ 19.5 มัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 16.4 ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ร้อยละ 9.4 สูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 1.6 และไม่ได้เรียน ร้อยละ 0.8 รายได้รวมกันของครอบครัว มากกว่า 20,000 บาท มากที่สุด ร้อยละ 28.9 รองลงมา คือ 5,000 – 10,000 บาท ร้อยละ 24.1 15,001 – 20,000 บาท ร้อยละ 22.7 10,001 -15,000 บาท ร้อยละ 18.0 และน้อยกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 6.3 ประเภทของครอบครัว เป็นครอบครัวสามรุ่น (พ่อแม่ลูกและปู่/ย่า/ตา/ยาย) ร้อยละ 43.0 รองลงมา คือ ครอบครัวเดี่ยว (พ่อแม่ลูกอยู่ด้วยกัน) ร้อยละ 32.8 ครอบครัวข้ามรุ่น (เฉพาะปู่/ย่า/ตา/ยายและหลาน) ร้อยละ 9.4 ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว (แม่อยู่กับลูกเพียงลำพังเท่านั้น) ร้อยละ 7.8 ครอบครัวที่เด็กอยู่กับ

ญาติ (นอกจากพ่อแม่ลูกและปู่/ย่า/ตา/ยาย) ร้อยละ 3.1 ครอบครัวพ่อเลี้ยงเดี่ยว (พ่ออยู่กับลูกเพียงลำพังเท่านั้น) ร้อยละ 2.3 และครอบครัวที่เด็กไม่อยู่กับญาติ เช่น เด็กในการอุปการะ บุตรบุญธรรม ร้อยละ 1.6 จำนวนพี่น้องของเด็ก ส่วนใหญ่ มีพี่น้องจำนวน 1 คน ร้อยละ 56.3 รองลงมา คือ ไม่มีพี่น้อง ร้อยละ 25.0 มีพี่น้องจำนวน 2 คน ร้อยละ 16.4 มีพี่น้องจำนวน 4 คน ร้อยละ 1.6 และมีพี่น้องจำนวน 3 คน ร้อยละ 0.7 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัจจัยครอบครัว (n=128)

ปัจจัยครอบครัว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
1. ไม่ได้เรียน	1	0.8
2. ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	12	9.4
3. มัธยมศึกษาตอนต้น	21	16.4
4. มัธยมศึกษาตอนปลาย	32	25.0
5. อาชีวศึกษา ,อนุปริญญา/ปวช./ปวส.	35	27.3
6. ปริญญาตรี	25	19.5
7. สูงกว่าปริญญาตรี	2	1.6
รายได้รวมกันของครอบครัว		
1. น้อยกว่า 5,000 บาท	8	6.3
2. 5,000 – 10,000 บาท	31	24.1
3. 10,001 -15,000 บาท	23	18.0
4. 15,001 – 20,000 บาท	29	22.7
5. มากกว่า 20,000 บาท	37	28.9
ประเภทของครอบครัว		
1. ครอบครัวเดี่ยว (พ่อแม่ลูกอยู่ด้วยกัน)	42	32.8
2. ครอบครัวพ่อเลี้ยงเดี่ยว (พ่ออยู่กับลูกเพียงลำพังเท่านั้น)	3	2.3
3. ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว (แม่อยู่กับลูกเพียงลำพังเท่านั้น)	10	7.8
4. ครอบครัวสามรุ่น (พ่อแม่ลูกและปู่/ย่า/ตา/ยาย)	55	43.0
5. ครอบครัวข้ามรุ่น (เฉพาะปู่/ย่า/ตา/ยายและหลาน)	12	9.4
	4	3.1
	2	1.6

6. ครอบครัวที่เด็กอยู่กับญาติ (นอกจากพ่อแม่ลูก และปู่/ย่า/ตา/ยาย)
 7. ครอบครัวที่เด็กไม่อยู่กับญาติ เช่น เด็กในการอุปการะ บุตรบุญธรรม

จำนวนพี่น้องของเด็ก

1. ไม่มี	32	25.0
2. มี จำนวน1..... คน	72	56.3
3. มี จำนวน2..... คน	21	16.4
4. มี จำนวน3..... คน	1	.7
5. มี จำนวน4..... คน	2	1.6

2. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ มากที่สุด ร้อยละ 97.6 รองลงมาได้แก่ รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม ร้อยละ 1.6 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบ ตามใจ ร้อยละ 0.8 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตาราง 2 แสดงจำนวนและร้อยละของการจำแนกรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู (n = 128)

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เอาใจใส่	125	97.6
ควบคุม	2	1.6
ตามใจ	1	0.8
ทอดทิ้ง	0	0
รวม	128	100

3. ภาวะโภชนาการส่วนใหญ่เด็กมีภาวะโภชนาการสมส่วน ร้อยละ 60.9 รองลงมา คือ ภาวะโภชนาการเริ่มอ้วน ร้อยละ 14.1 ภาวะโภชนาการอ้วน ร้อยละ 7.8 ภาวะโภชนาการผอม ร้อยละ 7 ภาวะโภชนาการท้วม ร้อยละ 5.5 และภาวะโภชนาการค่อนข้างผอม ร้อยละ 4.7 ดังแสดงในตารางที่ 3

ปัจจัย ครอบครัว	ภาวะโภชนาการ												df	x ²	p - value
	อ้วน		เริ่มอ้วน		ท้วม		สมส่วน		ค่อนข้าง		ผอม				
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ			
จำนวนที่													20	14.48	.805
น้อย	4	40.0	3	16.7	4	57.1	1	23.1	2	33.3	1	11.1	5		
ไม่มี	6	60.0	1	66.7	3	42.9	8	52.6	3	50.0	7	77.8			
มี จำนวน 1	0	0.0	2	11.1	0	0.0	4	21.8	1	16.7	1	11.1			
คน	0	0.0	2	0.0	0	0.0	1	1.3	0	0.0	0	0.0			
มี จำนวน 2	0	0.0	0	5.6	0	0.0	1	1.3	0	0.0	0	0.0			
คน			1				7								
มี จำนวน 3							1								
คน							1								
มี จำนวน 4															
คน															
รูปแบบการ													18.69	.044*	
เลี้ยงดู	1		1		7		7		6		9		10	5	
แบบเอาใจ	0	100.0	8	100.0	6	85.7	6	97.4	6	100.0	9	100.0			
ใส่	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	2.6	0	0.0	0	0.0			
แบบควบคุม	0	0.0	0	0.0	1	14.3	0	0.0	0	0.0	0	0.0			
แบบตามใจ															

P<.

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาปัจจัยครอบครัว รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู ภาวะโภชนาการ ในด้านปัจจัยครอบครัว ระดับการศึกษาของผู้ปกครองเด็กที่อยู่ในระดับการศึกษาอาชีวศึกษา ,อนุปริญญา/ปวช./ปวส. มากที่สุด ร้อยละ 27.3 รองลงมา คือ มัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 25.0 มีผู้ปกครองเด็กที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีเพียง ร้อยละ 1.6 และผู้ปกครองที่ไม่ได้เรียน ร้อยละ 0.8 จากการศึกษา เด็กที่มีภาวะโภชนาการสูงดีสมส่วน ผู้ปกครองมีการศึกษาที่ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย มากที่สุด รองลงมาคือ อาชีวศึกษาคิดเป็นร้อยละ 25.6 29.5 ตามลำดับ โดยพบว่าบางครอบครัวที่บิดา มารดามีการศึกษาสูง แต่มีภารกิจต้องทำมาก ทำให้ไม่มีเวลาเอาใจใส่การบริโภคอาหารและกิจกรรมของเด็ก ก็อาจพบเด็กมีพฤติกรรมกรการ บริโภคอาหารไม่เหมาะสมได้ (Janssen, & LeBlanc, 2010 อ้างถึงใน ปุลวิเศษ ทองแดง, และจันทร์จิรา สีสว่าง, 2012 : 293) เช่นเดียวกันกับการศึกษาของสมิธ และคณะ พบว่า ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นของผู้ปกครองอาจมีผลเสียต่อสุขภาพของเด็กเนื่องจากการมีข้อจำกัดของเวลา ทำให้อาจจะละเลยการดูแลเด็กและภาวะโภชนาการของเด็ก

แม้ว่าจะมีทรัพยากรทางการเงินมากขึ้น ดังนั้น บางการศึกษาที่ผ่านมาจึงพบว่าระดับการศึกษาของผู้ปกครอง ไม่มีอิทธิพลต่อภาวะโภชนาการของเด็ก (นริสรา พิงโพธิ์สภ, 2554 : 1-18)

รายได้ของครอบครัวเด็ก มากกว่า 20,000 บาท มากที่สุด ร้อยละ 28.9 รองลงมา คือ 5,000 – 10,000 บาท ร้อยละ 24.1 โดยจากข้อมูลการศึกษา เด็กที่มีภาวะโภชนาการสมส่วน รายได้โดยรวมของผู้ปกครองรายได้ มากกว่า 20,000 บาท มากที่สุด รองลงมาคือ 5,000 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 30.8 25.6 ตามลำดับ เด็กที่มีภาวะโภชนาการอ่อน ครอบครัวมีรายได้ 15,001 – 20,000 บาทมากที่สุด รองลงมา คือ มากกว่า 20,000 บาท และครอบครัวเด็กที่มีภาวะโภชนาการท่วม มีรายได้โดยรวมของผู้ปกครองคือ 15,001 – 20,000 บาทมากที่สุด

ประเภทครอบครัว เป็นครอบครัวสามรุ่น (พ่อแม่ลูกและปู่/ย่า/ตา/ยาย) ร้อยละ 43.0 รองลงมา คือ ครอบครัวเดี่ยว (พ่อแม่ลูกอยู่ด้วยกัน) ร้อยละ 32.8 ส่วนน้อยที่เป็นครอบครัวแบบครอบครัวพ่อเลี้ยงเดี่ยว (พ่ออยู่กับลูกเพียงลำพังเท่านั้น) ร้อยละ 2.3 และครอบครัวที่เด็กไม่อยู่กับญาติ เช่น เด็กในการอุปการะ บุตรบุญธรรม ร้อยละ 1.6 จากการศึกษา เด็กที่มีภาวะโภชนาการสมส่วน มีครอบครัวจัดเป็น ครอบครัวสามรุ่น มากที่สุด 47.4 เด็กที่มีภาวะโภชนาการอ่อน ประเภทของครอบครัว เป็น ครอบครัวเดี่ยว มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.0 เช่นเดียวกับภาวะโภชนาการเริ่มอ่อน ประเภทของครอบครัว ครอบครัวเดี่ยวร้อยละ 33.3 ซึ่งในครอบครัวสามรุ่นนั้น อาจเป็นไปได้ว่า ปู่ ย่า ตา ยาย มีเวลาในการดูแลเด็ก สามารถแบ่งเบาภาระการเลี้ยงดูจากพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู และจัดเตรียม อาหารให้แก่เด็ก มีเวลาในการติดตามการเปลี่ยนแปลงด้านโภชนาการเด็กได้มากกว่าผู้เลี้ยงดูเด็กที่อยู่ในวัยทำงาน

จำนวนพี่น้องเด็กส่วนใหญ่ มีพี่น้องจำนวน 1 คน ร้อยละ 56.3 รองลงมา คือ ไม่มีพี่น้อง ร้อยละ 25.0 จากการศึกษาเด็กที่มีภาวะโภชนาการสมส่วนจำนวนพี่น้องของเด็ก มี จำนวน 1 คนมากที่สุด ร้อยละ 52.6 และเด็กที่มีภาวะโภชนาการอ่อน เด็กมีพี่น้องจำนวน 1 คนมากที่สุด รองลงมาคือ ไม่มีพี่น้อง การศึกษา ครั้งนี้พบว่า ครอบครัวของเด็กที่มีภาวะโภชนาการสมส่วน และ อ้วน มีจำนวนพี่น้องของเด็กไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลการศึกษานี้ขัดแย้งกับการศึกษาของ นริสรา พิงโพธิ์สภ (2554 : 63) ที่พบว่า เด็กวัยเรียนที่มีจำนวนพี่น้องมากกว่า มีโอกาสเกิดภาวะโภชนาการเกินสูงกว่าเด็กวัยเรียนที่มีจำนวนพี่น้องน้อยกว่า ซึ่งอาจเกิดจากการที่ได้รับการดูแลที่น้อยกว่า และเด็กเลือกปฏิบัติกิจกรรม กิจกรรมทางกาย การออกกำลังกาย และรับประทานอาหารได้อิสระจนมีภาวะโภชนาการเกิน

รูปแบบการเลี้ยงดูของครอบครัวเป็นแบบเอาใจใส่ มากที่สุด ร้อยละ 97.6 รองลงมาได้แก่ รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม ร้อยละ 1.6 เด็กที่มีภาวะโภชนาการสมส่วน ส่วนใหญ่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ ร้อยละ 97.4 ตามคำนิยามของ ดุลยา จิตตะยโสธร (2552 : 173-187) ให้ความหมาย ของการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ (Authoritative Parenting Style) คือ การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาสนับสนุนให้เด็กมีพัฒนาการตามวุฒิภาวะของเด็ก โดยที่บิดามารดาจะอนุญาตให้เด็กมีอิสระตามควรแก่วุฒิภาวะ แต่ใน

ขณะเดียวกันบิดามารดาจะกำหนดขอบเขตพฤติกรรมของเด็ก และกำหนดให้เด็กเชื่อฟังและปฏิบัติตามแนวทางที่บิดามารดากำหนดไว้อย่างมีเหตุผล และจากการศึกษาของ นริสรา พิงโพธิ์สภ. (2554 : 63) ที่กล่าวว่า การเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ ให้ข้อมูล และเหตุผล และให้การสนับสนุน จะช่วยสนับสนุนภาวะโภชนาการของเด็ก

2. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูและภาวะโภชนาการ การศึกษาครั้งนี้ พบว่า รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ มีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการ เนื่องจากพัฒนาการตามช่วงวัยของเด็กนั้น จะเริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนมากขึ้นและต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ภาวะน้ำหนักเกินอาจเกิดขึ้นได้จากพฤติกรรมการบริโภคที่ไม่เหมาะสม เพราะมีพฤติกรรมเลียนแบบกลุ่มเพื่อน และอาจเกิดจาก สื่อ โฆษณา และร้านค้าที่ตั้งใกล้โรงเรียนซึ่งนโยบายของโรงเรียนไม่สามารถที่จะควบคุมได้ และจากการศึกษาของ นริสรา พิงโพธิ์สภ. (2554 : 63) ที่กล่าวว่า การเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ ให้ข้อมูล ให้เหตุผล และให้การสนับสนุน จะช่วยสนับสนุนภาวะโภชนาการเด็ก ส่วนรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมไม่มีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการ อาจเป็นได้ว่า ช่วงวัย 9-12 ปีนี้ อาจเป็นช่วงที่ เด็กยังไม่พัฒนาเรื่องการควบคุมตนเองอย่างเต็มที่ ถึงแม้ว่าจะยังอิทธิพลจากการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดา อย่างมีกฎเกณฑ์และใกล้ชิด และ Alahmadi (2019:11111) ได้กล่าวว่า รูปแบบการเลี้ยงดูแบบทอดทิ้งมีความสัมพันธ์กับค่าดัชนีมวลกายในเด็กที่สูงขึ้น ซึ่งอาจเกิดจากการขาดการควบคุมตนเองในการบริโภคอาหารที่มากเกินไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากการศึกษาในรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู แบบเอาใจใส่มีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการ ควรให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีการนำความรู้ และเทคนิควิธีการในการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบเอาใจใส่ ถ่ายทอดให้กับพ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็ก

2. เสนอความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร แบบเอาใจใส่ ในช่องทางต่างๆ เพื่อให้ผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็กดูแลและสนับสนุนให้เด็กมีภาวะโภชนาการที่ดี ไม่อ้วน ผอม เตี้ย อย่างเหมาะสมเพื่อนำความรู้ดูแลเด็ก

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การส่งเสริมให้มีการนำรูปแบบการเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ สอนและแนะนำในหลักสูตรโรงเรียนพ่อแม่ ซึ่งทางสถานบริการสาธารณสุขเป็นผู้จัด เพื่อให้พ่อแม่ และผู้ดูแลเด็ก

2. หน่วยงานด้านสาธารณสุขในพื้นที่ ควรมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้ในด้านเทคนิคการเลี้ยงดูบุตรแบบเอาใจใส่ และด้านโภชนาการในวัยเรียนในชุมชน เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีความรู้ในการดูแลสุขภาพ และสนับสนุนให้เด็กมีภาวะโภชนาการที่ดี

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูกับภาวะโภชนาการ นักเรียนในโรงเรียนสังกัดอื่น ๆ หรือโรงเรียนในเขตชนบท
2. ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อภาวะโภชนาการเด็ก เช่น ความรู้ เจตคติ การพักผ่อนที่เพียงพอ สุขภาพช่องปาก ภาวะฟันผุ และ พฤติกรรมการบริโภคอาหารและกิจกรรมทางกายของผู้ปกครองและเด็ก

เอกสารอ้างอิง

- จุฑามาศ โชติบาง, เนตรทอง นามพรหม, พัชรี วรกิจพูนผล. (2555). ผลของโปรแกรมการสร้างพลังอำนาจต่อ พฤติกรรมการบริโภคอาหาร และกิจกรรมทางกายในเด็กที่มีภาวะโภชนาการเกิน. *วารสารพยาบาลสาร*. 39 (1), 23-34.
- ดุลยา จิตตะยโสธร. (2552). รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู: แนวคิดของ Diana Baumrind. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*. 29 (4), 173-187.
- นริสรา พึ่งโพธิ์สถ. (2554). การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดากับการเกิดภาวะอ้วนในเด็ก. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*. 17 (2), 1-18.
- บุลวิษข์ ทองแดง และจันทร์จิรา สีสว่าง. (2554). ภาวะน้ำหนักเกินในเด็กไทย. *วารสารรามธิบดีพยาบาลสาร*. 18 (3), 287-297.
- รัตนาวดี รอดภิรมย์. (2533). การศึกษาพฤติกรรมการช่วยเหลือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตวิชาเอกการศึกษาปฐมวัย. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วีรณัฐ วงศ์คงเดช. (2547). เจตคติต่อการแสวงหาความช่วยเหลือและการเรียนรู้กำกับตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการปรึกษา คณะจิตวิทยา. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Alahmadi R. A. (2019). *The Effects of Parenting Style and Feeding Style on ChildWeight Status: A Systematic Review*. Master of Science in Nutrition and
- World Health Organization. (2016). Obesity and Overweight. *Online*. Retrieved July 20, 2018, from <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/obesity-and-overweigh>